

نویسنده: محسن افتخاری (کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم شناسی)

منتشر شده در پایگاه نشر مقالات حقوقی

چکیده:

جرم سقط جنین از جمله جرائم مخصوص زنان می باشد. امروزه گریبانگیر تمامی کشورهای دنیا به خصوص کشورهای پرجمعیت شده است. بازتاب این معضل اجتماعی نیز تاثیر گذار بر دیدگاههای حقوقدانان و جرمشناسان بوده است. به دلیل اینکه دیگر قوانین راجع به سقط جنین، با وجود مسائل جدید اعم از مسائل پزشکی و مسائل اجتماعی و اقتصادی و نظایر آن با عرف و اخلاق عمومی جوامع مطابق نبوده و این مهم حقوقدانان را برانگیخته تا در تنظیم قوانین، مسائل و مشکلات را مد نظر قرار دهند که امروزه ما شاهد دگرگونی و تحول در قوانین راجع به سقط جنین به خصوص در کشورهای اروپایی هستیم. باید گفت از طریق مجازات نمی توان در جهت جلوگیری یا کاهش این جرم اقدام موثری انجام داد، چرا که این عمل، اکثراً با رضایت اولیای قانونی جنین، توسط پزشک و یا افراد دیگری بصورت کاملاً مخفیانه صورت می پذیرد، در نتیجه هیچگاه کشف نمی شود.

اشاره:

علی الاصول تصمیم گیری در مورد داشتن یا نداشتن بچه باید پیش از حاملگی انجام شود نه بعد از آن، مع هذا گاهی به این امر توجهی نگردیده و زوجین بجای انتخاب روشی مناسب برای جلوگیری از بچه دار شدن، بعد از انعقاد نطفه مبادرت به سقط عمدی جنین خود می نمایند.

معمولا سقط جنین که در سطح جهان رو به افزایش است به دلایلی چون تنظیم خانواده ، مخفی نمودن روابط جنسی ممنوع

یا نامشروع قبل از ازدواج رسمی و قانونی ، گریز از بارداری ناخواسته ، هتک ناموس به عنف و ... واقع می شود .

ادیان مختلف نیز سقط جنین را بجز در موارد استثنائی ممنوع اعلام کردند . این اعتقادات مذهبی قوانین و مقررات را تحت تاثیر قرار داد و به همین دلیل قانونگذاران کشورهای مختلف سقط جنین را ممنوع و برای آن مجازات تعیین کردند. در آیین زرتشتی سقط جنین گناهی بس عظیم تلقی می شد و برای زنی که مبادرت به این عمل می کرد ، عقوبت سختی در نظر می گرفتند . دین مسیحیت ابتدا سقط جنین را بنحوی تعریف می کرد که شامل مواردی که هنوز روح در در نطفه دمیده نشده است نمی شد . سنت آگوستین معتقد دمیده شدن روح و حرکت در پسر ها چهل روز بعد از انعقاد نطفه و در دخترها هشتاد روز بعد از انعقاد صورت می گرفت . اکثر فلاسفه یونان قدیم سقط جنین را در شرایطی مجاز می دانستند . مثلا سقراط سقط را با میل مادر جایز می دانسته و ارسطو در صورتی که مادر اولاد زیادی آنرا تجویز می کرده است ، اما بقراط در قسم نامه معروفش از سقط جنین به عنوان عملی ناپسند یاد کرده و آنرا به دلیل صدماتی که به زنان وارد می کرد ، ممنوع اعلام کرده است .

در حقوق ایران سقط جنین از همان مراحل اولیه استقرار نطفه قابل مجازات است و ضوابط آن در مواد ۴۸۷ تا ۴۹۳ قانون مجازات اسلامی و همچنین در مواد ۶۲۳ و ۶۲۴ ق.م.ا پیش بینی شده است .

تعاریف :

سقط جنین عبارت است از ، اخراج عمدی و غیر طبیعی و قبل از موعد طبیعی جنین به نحوی که حمل خارج شده از بطن مادر زنده نباشد یا قابل زیست نباشد .

حمل : به کودکی گویند که در شکم مادر است و از نظر پزشکی به دوران بعد از هفت ماهگی تا قبل از تولد طفل گفته می شود .

مبحث اول

بخش اول : ارکان تشکیل دهنده سقط جنین

الف : سقط جنین یا سقط حمل جرمی است مقید که تحقق آن موکول به حصول نتیجه است : در حقوق ایران تحقق جرم مستلزم باردار بودن زن است و هدف قانونگذار اساسا " حمایت از دوران حاملگی در مقابل هر نوع عملی است که دوران طبیعی بارداری را مانع می شود . بنابراین سقط جنین با سقط حمل در هر زمان اعم از اینکه در اولین روزهای انعقاد نطفه باشد که هنوز شکل و صورتی ندارد و یا در روزهای آخر حاملگی انجام پذیرد که شکل یک انسان کامل را بخود گرفته مستوجب کیفر است .

در سقط جنین فرقی بین جنین یا حمل مشروع و یا نامشروع وجود ندارد. (نظریه مشورتی ۲۱۷۱ / ۷ - ۷ / ۶ / ۶۶) بنابراین دیه حمل نا مشروع نیز همان دیه حمل مشروع است.

ب: اخراج حمل و جنین قبل از موعد طبیعی: دوران طبیعی بارداری معمولاً در حدود ده ماه است، با انقضای زمان طبیعی بارداری طفل زنده بدنیا می آید و در حدی از رشد و تکامل است که قابل زیستن در محیط خارج از رحم مادر می باشد. در مواردی چون وضع حمل بر اثر صدمه وارده ناشی از تخلیفات رانندگی (موضوع ماده ۷۱۶ ق.م.ا) مرتکب، به حبس از دو ماه تا شش ماه و پرداخت دیه، در صورت مطالبه دیه از طرف مصدوم محکوم می شود. در عین حال هر گاه صدمه بدنی غیر عمدی ناشی از تخلیفات رانندگی (موضوع ماده ۷۱۵ ق.م.ا) منتهی به سقط جنین شود یعنی جنین زنده ای ساقط و تلف شود جرم سقط جنین تحقق می یابد. مرتکب در این حالت به حبس از دو ماه تا یکسال و نیز پرداخت دیه، در صورت مطالبه دیه از ناحیه مصدوم محکوم می شود.

بخش دوم: عنصر مادی سقط جنین شامل بکار بردن وسایل فیزیکی یا شیمیایی: برای تحقق عنصر مادی جرم سقط جنین، انجام هر نوع فعل مثبت مادی بر روی زن حامله خواه از طریق مباشرت و خواه از طریق معاونت کافی است. ماده ۶۲۳ ق.م.ا مقرر می دارد: ((هر کس به واسطه دادن ادویه یا وسایل دیگری موجب سقط جنین زن گردد به شش ماه تا یکسال حبس محکوم وی شود و اگر عالماً و عامداً "زن حامله ای را دلالت به استعمال ادویه یا وسایل دیگری نماید که جنین وی سقط گردد به حبس از سه ماه تا شش ماه محکوم خواهد شد مگر اینکه ثابت شود این اقدام برای حفظ حیات مادر می باشد و در هر مورد حکم به پرداخت دیه مطابق مقررات مربوط داده خواهد شد)).

صرف ((دلالت به استعمال ادویه یا وسایل دیگر)) جرم نمی باشد بلکه لازم است که، دلالت یا معرفی نمودن وسیله منتهی سقط جنین گردد. عبارت ((در هر مورد حکم به پرداخت دیه مطابق مقررات مربوط خواهد شد.)) مذکور در عجز ماده مؤید این مطلب است. با توجه به مبنای حقوقی جواز اسقاط جنین به منظور حفظ حیات مادر که ناشی از لزوم ارتکاب جرم به منظور اجرای قانون اهم می باشد و با در نظر گرفتن اصول حاکم بر حقوق کیفری، در مواردی که اقدام مرتکب برای حفظ حیات مادر می باشد علاوه بر سقوط کیفر تعزیری دیه و ضمان مالی نیز ساقط می گردد. زیرا بواسطه علل موجهه جرم محسوب نمی شود و مرتکب فاقد مسئولیت کیفری و مدنی می باشد. لذا قید ((در هر مورد حکم به پرداخت دیه ... داده خواهد شد.)) مذکور در عجز ماده منصرف به این مورد نمی باشد.

همچنین ماده ۶۲۴ ق.م.ا مقرر می دارد: ((اگر طبیب یا ماما یا داروفروش و اشخاصی که بعنوان طبابت یا مامائی یا جراحی یا داروفروشی اقدام کنند وسایل سقط جنین فراهم می سازند و یا مباشرت به اسقاط جنین نمایند به حبس از دو تا پنج سال محکوم خواهند شد و حکم به پرداخت دیه مطابق مقررات مربوط صورت خواهد پذیرفت ((.

مواد ۶۲۳ و ۶۲۴ ق.م.ا مذکور در بالا به ادویه و وسایل اسقاط جنین اشاره نموده است، ادویه و وسایل مزبور حصری نبوده و بطور کلی به دو دسته تقسیم می شود :

الف: وسایل فیزیکی

وسایل فیزیکی مانند صدمه جسمی با اذیت و آزار و ضرب و جرح و همچنین استفاده از وسایل و ابزار جراحی برای تراشیدن انساج و ...

ماده ۶۲۲ ق.م.ا در همین جهت مقرر می دارد: ((هر کس عالماً و عامداً به واسطه ضرب یا اذیت و آزار زن حامله ، موجب سقط جنین وی شود علاوه بر پرداخت دیه یا قصاص حسب مورد به حبس از یک تا سه سال محکوم خواهد شد.))

بطور کلی اسقاط عمدی جنین از چهار شکل خارج نمی شود :

الف) اسقاط جنین قبل از دمیده شدن روح میباشد که در اینصورت فقها متفق القول ، مطلقاً " خواه عمل مرتکب عمدی باشد خواه غیر عمدی ، حکم به دیه داده اند.

ب) اسقاط جنین پس از دمیده شدن روح و مرگ در رحم ، در این مورد برخی فقها تفاوتی بین عمد و غیر عمد قائل نشده و حکم به دیه داده اند .

ج) اسقاط عمدی جنین و مرگ در خارج از رحم قبل از استقرار حیات یا دمیده شدن روح که در این صورت نیز حکم به دیه داده شده است .

د) اسقاط عمدی جنین و مرگ در خارج از رحم و بعد از دمیده شدن روح : مورد اخیر مشمول عمومات ادله قصاص می گردد. نظیر آنکه بواسطه ایراد ضرب حمل زنده متولد شده و بواسطه اصابت به زمین یا شیء سختی فوت نماید . منظور از ضرب ایراد هر نوع ضربه ای خواه با جرح یا بدون آن باشد . هرگاه ایراد ضرب یا آزار منتهی به مرگ مادر شود علاوه بر قصاص نفس ، دیه جنین نیز اخذ می گردد و هرگاه قصاص نشود علاوه بر دیه مادر دیه جنین نیز اخذ می گردد و هرگاه قصاص نشود علاوه بر دیه مادر دیه جنین نیز قابل مطالبه خواهد بود و در اینصورت از حیث تعزیر فعل واحد مشمول عناوین متعدد بوده و کیفر اشد یعنی ماده ۶۱۲ ق.م.ا قابل اعمال خواهد بود .

ب: وسایل شیمیایی

وسایل شیمیایی مانند استعمال ادویه و ماکولات و مشروبات و امثال آنها، صرف ((دلالت به استعمال ادویه یا وسایل دیگر))

جرم نمی باشد بلکه لازم است که ، دلالت یا معرفی نمودن وسیله منتهی به سقط جنین گردد . عبارت ((در هر مورد حکم به پرداخت دیه مطابق مقررات مربوط داده خواهد شد)) مذکور در عجز ماده مؤید این مطلب است .

بخش سوم: عنصر روانی شامل قصد مجرمانه و خطای جزایی در سقط جنین

الف: قصد مجرمانه در اسقاط جنین عمدی

سومین عنصر سقط جنین ، قصد مجرمانه است . بنابراین در اسقاط جنین عمدی ، مرتکب باید با علم به حامل بودن زن و به قصد سقط جنین اقدام نماید . در ایراد صدمه ، در صورتی که صدمات و ضربات وارد ه بر یک زن آبستن بدون اطلاع از حامل بودن وی و بدون اینکه نتایج حاصله قابل پیش بینی باشد منجر به سقط حمل شود مشمول مقررات سقط جنین عمدی نبوده و این قبیل موارد با احراز خطای مقصر به عنوان سقط جنین غیر عمدی مطرح می شود.

ب: خطای جزایی در سقط جنین

ماده ۴۹۲ قانون مجازات اسلامی ، در مورد مسئولیت جانی و عاقله در پرداخت دیه ، برحسب اینکه سقط جنین عمدی باشد ،

شبه عمد و یا بصورت خطای محض ، مقررات مختلفی پیش بینی نموده است . مواد ۴۸۷ تا ۴۹۳ قانون مجازات اسلامی ، شامل انواع سقط جنین عمدی و شبه عمدی و خطای محض در مراحل مختلف بارداری است .

سقط جنین از مصادیق شبه عمدی در ماده ۷۱۵ ق.م.ا پیش بینی شده است . طبق ماده مذکور هرگاه صدمه بدنی غیر عمدی بواسطه بی احتیاطی یا عدم مهارت راننده و یا متصدی وسیله موتوری ، یا عدم رعایت نظامات دولتی واقع شود ، مرتکب به حبس از دو ماه تا یکسال و نیز در صورت مطالبه دیه از ناحیه مصدوم به پرداخت دیه محکوم می شود. بعلاوه وضع حمل زن قبل از موعد طبیعی نیز موضوع ماده ۷۱۶ ق.م.ا است که طی آن هرگاه راننده یا متصدی وسایل موتوری بواسطه بی احتیاطی

یا عدم رعایت نظامات دولتی و یا عدم مهارت باعث وضع حمل زن قبل از موعد طبیعی شود به حبس از دو ماه تا شش ماه و نیز به پرداخت دیه در صورت مطالبه دیه از طرف مصدوم محکوم می شود . در جرائم غیر عمدی مزبور ، خطای جزائی مرتکب باید ثابت شود و بین خطای مرتکب و صدمه وارده یعنی سقط جنین باید رابطه سببیت وجود داشته باشد .

طبق آمار جهانی، سالانه ۷۵ میلیون بارداری ناخواسته در دنیا پیش می‌آید که از این بین ۴۵ میلیون نفر تصمیم می‌گیرند مادر نشوند و اقدام به سقط جنین خود می‌کنند. طبق این آمار، سالانه در جهان حدود ۵۸۵ هزار زن به دلیل عوارض حاملگی جان خود را از دست می‌دهند، که از این تعداد ۲۰ درصد آن به دلیل سقطهای غیر قانونی است. در قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم سقط جنین در اکثر کشورهای دنیا مطرود و غیر قانونی بود. در نخستین سالهای دهه ۱۹۵۰، آزادسازی سقط جنین در بسیاری از کشورهای اروپایی مورد توجه قرار گرفت و سپس در طول دو دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ در تمامی کشورهای پیشرفته مجاز کردن سقط جنین شروع شد. در حال حاضر در چند کشور اروپایی از جمله فنلاند، سوئیس، پرتغال و اسپانیا شرایط خاصی از جمله شرایط بد اقتصاد خانواده و ناتوانی در تامین هزینه‌های یک عضو جدید، سن کم یا زیاد زن برای بارداری، وضعیت تجرد زن

و تعداد زیاد فرزندان برای سقط جنین در نظر گرفته شده است. در میان کشورهای اروپایی تنها در ایرلند است که سقط جنین به هر شکل و تحت هر شرایطی ممنوع می‌باشد. در کنار محدودیتهایی که برای زن ایرلندی در خصوص سقط جنین وجود دارد، آنها این امتیاز را دارند که برای سقط به انگلستان سفر کنند.

در کشورهای لهستان، عراق، لبنان، یمن و سوریه سقط جنین را جز در مورد تهدید سلامت مادر مجاز نمی‌دانند و تنها ترکیه سقط را در تمام موارد مجاز دانسته است.

در سال ۱۹۹۹ میلادی سازمان ملل متحد در یک پژوهش جهانی کشورهای مختلف جهان را از لحاظ تجویز سقط جنین

و دلایل آن مورد بررسی، دلایلی را که برای سقط جنین مورد توجه قرار گرفت، عبارت بود از:

(۱) حفظ جان مادر، (۲) حفظ سلامت جسمانی زن، (۳) حفظ سلامت روانی زن، (۴) وضعیت جنینهای ناشی از تجاوز به عنف

و زنای با محارم، (۵) ناقص بودن جنین، (۶) دلایل اقتصادی و اجتماعی و (۷) خواست خود زن.

مطابق این تحقیق از میان ۱۹۳ کشور جهان ۱۸۹ کشور، سقط جنین را برای حفظ جان مادر مجاز کرده‌اند. سقط جنین به دلیل حفظ سلامت جسمانی زن و معالجه او در ۱۲۲ کشور قانونی و در ۷۱ کشور غیر قانونی است. سقط جنین برای حفظ سلامت روانی زن در ۱۲۰ کشور جایز و در ۷۳ کشور غیر قانونی است. مجاز کردن سقط جنین مطابق ارزیابی‌های به عمل آمده موجب شده است مرگهای ناشی از سقط جنین غیر قانونی حداقل ۲۵ درصد کاهش یابد.

با توجه به غیر قانونی بودن سقط جنین در کشور نمی توان آمار کامل و دقیقی ارائه کرد . برآوردهای غیر رسمی - که چند سال پیش در یک تحقیق علمی آمده بود- عدد ۸۰ هزار سقط در سال را نشان می داد . براساس آمار دیگر ، بیشتر زنانی که به سقط جنین دست می زنند ۲۳ ساله هستند و این به دلیل روابط ممنوع قبل از ازدواج صورت می گیرد و با اینکه در دوران نامزدی بار دار شده اند. سقط جنین در ایران ممنوع است و فقط در شرایطی با آن موافقت می شود که ماندن جنین در بطن مادر خطر جانی برای او به همراه داشته باشد . غیر قانونی بودن سقط جنین این مساله را به موضوعی سیاه و زیر زمینی تبدیل نموده است . بیشتر سقطهایی که در ایران رخ می دهد در محلهایی فاقد امکانات بهداشتی و یا از سوی افراد غیر متخصص و با هزینه های بالا صورت می گیرد .

سقط جنینهای غیر قانونی در ایران سالانه موجب مرگ صدها زن می شود . این در حالی است که در بسیاری از کشورها پس از رفع ممنوعیت سقط جنین آمار مرگ و میر زنان کاهش یافته است و تنها در بریتانیا از سال ۱۹۶۳ پس از لغو قانون ممنوعیت سقط جنین تعداد مرگ و میر زنان به نصف رسید .

مبحث دوم

مجازات سقط جنین

۱) مجازات سقط جنین به اعتبار وسیله مورد استفاده: گاهی مرتکب از وسایلی مثل دادن ادویه و ... برای سقط جنین استفاده می کند و زمانی با ایراد صدمات بدنی موجب سقط می گردد قانونگذار برای هر کدام از آنها مجازات خاصی در نظر گرفته است . سقط جنین بوسیله ایراد صدمات بدنی که شدیدترین نوع صدمه بوده برای آن مجازات سنگینی پیش بینی گردیده است . در ماده ۶۲۲ ق.م.ا مقرر شده است : ((هرکس عالماً و عامداً بواسطه ضرب یا اذیت و آزار زن حامله ، موجب سقط جنین وی شود ، علاوه بر پرداخت دیه یا قصاص به حبس از یکسال تا سه سال محکوم خواهد شد)).

مقصود از ضرب و اذیت زن حامله هر نوع ضرب است اعم از اینکه توأم با جرح نیز باشد یا نباشد ، و برای بکار بردن وسایلی چون دادن ادویه و ... ماده ۶۲۳ قانون فوق اعمال می گردد. این ماده مقرر می دارد : ((هرکس به واسطه دادن ادویه یا وسایل دیگری موجب سقط جنین زن گردد به شش ماه تا یکسال حبس محکوم می شود و اگر عالماً و عامداً زن حامله ای را دلالت به استعمال ادویه یا وسایل دیگری نماید که جنین وی سقط گردد به حبس از سه تا شش ماه محکوم خواهد شد مگر اینکه ثابت شود این اقدام برای حفظ جان مادر می باشد و در هر مورد حکم به پرداخت دیه مطابق مقررات مربوط داده خواهد شد)).

وسایل مذکور ممکن است فیزیکی باشد مانند بکار بردن وسایل جراحی یا وسایل دیگر که موجب باز شدن دهانه مخصوص رحم می گردد یا کورتاژ .

آنچه در ماده فوق قابل توجه است اگر شخصی زن حامله را دلالت به استعمال وسایل مذکور کند و شخصا" مباشرت نکرده باشد

قانونگذار عمل مرتکب را از عموم ماده ۴۳ قانون مجازات اسلامی راجع به معاونت خارج نموده و مجازات مستقلی را برای آن قائل شده است .

۲) مجازات سقط جنین به اعتبار شخصیت مرتکب : قانونگذار از جهت شخصیت و مسئولیت کیفری بین مواردی که توسط افراد غیر متخصص یا توسط خود زن حامله و یا شوهر انجام می پذیرد تفاوت قائل شده است .

الف) مجازات افراد غیرمتخصص

طبق ماده ۶۲۳ ق.م.ا. ((هرکس بواسطه دادن ادویه با وسایل دیگر موجب سقط جنین زن گردد به شش ماه تا یکسال حبس محکوم می شود. و اگر عالما " و عامدا " زن حامله ای را دلالت به استعمال ادویه یا وسایل دیگر نماید که جنین وی سقط گردد به حبس از سه تا شش ماه محکوم خواهد شد مگر اینکه ثابت شود این اقدام برای حفظ حیات مادر می باشد و در هر صورت مورد حکم به پرداخت دیه مطابق مقررات مربوط داده خواهد شد)) .

ب) مجازات افراد متخصص

بموجب ماده ۶۲۴ ق.م.ا. ((اگر طبیب یا ماما یا داروفروش و اشخاصی که به عنوان طبابت یا مامایی یا جراحی یا داروفروشی اقدام می کنند وسایل سقط جنین فراهم سازند و یا مباشرت به اسقاط جنین نمایند به حبس از دو تا پنج سال محکوم خواهند شد و حکم به پرداخت دیه مطابق مقررات مربوط صورت خواهد پذیرفت)) .

قانونگذار در ماده فوق برای پزشک ، ماما ، و ... به لحاظ سمت و شغل آنها مجازات را تشدید نموده است و قائل به شدت عمل خاص شده است زیرا پزشک ، ماما، جراح و ... قسم خورده اند و به موجب آن باید حافظ نسل باشند و نه قاتل آنها و مراجعه مردم به

ناشی از اعتمادی است که به آنان دارند و بعلاوه اطلاعات و معلومات طبی آنها نیز انجام این جنایت را تسهیل می کند ، حتی در مورد اشخاص مذکور در ماده فوق فراهم آوردن وسایل را بطور کلی کافی برای وقوع جرم دانسته است اعم از اینکه شخصا" مباشرت کنند یا با دیگری ، بنابراین اگر پزشک و ... دارو یا وسایل سقط را تهیه و در دسترس خود زن که می خواهد سقط جنین کند قرار دهند کافی برای تحقق جرم خواهد بود و عمل مذکور معاونت تلقی نمی شود بلکه جرم مستقلی است .

ج) مجازات سقط جنین توسط مادر

طبق ماده ۴۸۹ ق.م.ا ((هرگاه زنی جنین خود را سقط کند دیه آنرا در هر مرحله ای که باشد باید بپردازد و خود از آن دیه سهمی نمی برد)) .

مجازات سقط جنین توسط مادر ، پرداخت دیه می باشد که طبق قانون یک نوع مجازات تلقی شده است اما به نظر می رسد در اینجا اشاره به سقط جنین قبل از ولوج روح در جنین باشد .

(د) مجازات سقط جنین غیر عمدی (شبه عمد و خطای محض)

در صورتی که سقط جنین ناشی از ضرب و جرح عمدی باشد ولی مرتکب قصد نتیجه نداشته باشد (سقط جنین شبه عمد) و همچنین در موردی که خود ضرب و جرح غیر عمدی باشد مرتکب را نمی توان بعنوان اسقاط جنین عمدی مجازات نمود تنها مجازاتی که درباره او مقرر است همان مجازات ضرب و جرح عمدی به اضافه پرداخت دیه به اضافه پرداخت دیه مطابق مقررات می باشد ولی در صورتی که سقط جنین غیر عمدی ناشی از تقصیر راننده وسایل نقلیه زمینی ، دریایی و هوایی باشد مقصر طبق مواد ۷۱۴ و ۷۱۵ و ۷۱۶ مجازات خواهد شد . در این مواد قانونگذار برای هر یک از دو صورت وضع حمل قبل از موعد طبیعی که در آن طفل زنده می ماند و سقط جنین مجازات جداگانه ای تعیین نموده است آنچه در این مواد قابل توجه می باشد این است که مقنن بعد از انقلاب برای اولین بار اشاره به وضع حمل قبل از موعد نموده است .

نظر فقها در مورد سقط جنین

فقههای بزرگ شیعه ، ابتدا تشکیل جنین را از حیث زمان به دو مرحله تقسیم می کنند:

۱- جنین پیش از چهار ماهگی ، پیش از دمیده شدن روح .

۲- جنین پس از چهار ماهگی ، پس از دمیده شدن روح .

اکثر فقههای شیعه براین نظرند که سقط جنین پس از دمیده شدن روح حرام است ، اعم از اینکه برای مادر خطر داشته باشد ، یا مشکلات روحی و روانی ایجاد و ... یا خطری متوجه او نباشد یا خطر متوجه خود جنین باشد. اما سقط جنین پیش از دمیده شدن روح در صورتی که خطر جانی برای مادر داشته باشد ، جایز است .

بسیاری از فقها من جمله حضرات آیت ... خامنه ای و فاضل لنکرانی ، قائل به جواز سقط جنین برای حفظ جان مادر هستند . حضرت آیت ... خامنه ای، در جواب استفتای فردی که بارداری را برای همسر خود سبب بروز ناراحتی های روانی و مشقت

دانسته است ، فرموده اند : با توجه به حرج و مشقت روحی و درمانی ناشی از بارداری ناخواسته برای همسران ، سقط این جنین

را تا قبل از ولوج روح - چهار ماهگی - به دلیل حرج و مشقت غیر قابل تحمل نمی توان گفت حرام است ، بلکه حرج و مشقت رافع است و سقط جنین جایز است .

آیت ... مکارم شیرازی در خصوص ناقص بودن جنین پس از آنکه با تجهیزات پیشرفته پزشکی معلوم شود که جنین ناقص است و کودکی ناقص الخلقه یا معلول به دنیا خواهد آمد ، اظهار داشته اند : اگر تشخیص بیماری در جنین قطعی است و نگه داشتن جنین

فرزندى موجب حرج است در این صورت جایز است قبل از دمیده شدن روح ، جنین را اسقاط کنند .

مجوز شرعی و قانونی سقط جنین

به این منظور و برای قانونمند کردن مقوله سقط جنین در سال ۱۳۸۱ ، طرح سقط درمانی با امضای چهل نفر از نمایندگان تقدیم مجلس شده بود و شور اول آن در کمیسیون بهداشت و درمان مجلس ششم تصویب شد و به دنبال شروع مجلس هفتم مجدداً این طرح در دستور کار مجلس قرار گرفت و روز سه شنبه ۳۰ / ۴ / ۱۳۸۳ کلیات آن به تصویب مجلس رسید . بر اساس این مصوبه سقط در مانی با تشخیص قطعی سه پزشک متخصص و تأیید پزشکی قانونی مبنی بر بیماری جنین که پس از ولادت موجب حرج والدین یا طفل می شود یا بیماری مادر که با تهدید جانی مادر توأم باشد قبل از ولوج روح با رضایت زن و شوهر مجاز است و مجازات و مسئولیتی متوجه پزشک مباشر نخواهد بود .

منابع :

(۱) یاد ، ابراهیم : حقوق کیفری اختصاصی ، جرائم علیه اشخاص ، انتشارات دانشگاه تهران ، ۱۳۴۷ .

(۲) گلدوزیان ، ایرج : حقوق جزای اختصاصی ، چاپ هشتم ، انتشارات دانشگاه تهران ، ۱۳۸۰ .

(۳) محشای قانون مجازات اسلامی ، انتشارات مجد ، ۱۳۸۲ .

(۴) رزم ساز ، بابک : بررسی فقهی حقوقی سقط جنین ، خط سوم ، ۱۳۷۹ .

(۵) مظفری ، احمد : ماهنامه دادرسی ، سال سوم ، شماره ۱۷ .

(۶) صادقی ، محمد هادی : جرائم علیه اشخاص ، نشر میزان ، ۱۳۸۰ .

(۷) روزنا مه جام جم مورخ ۱۵ / ۶ / ۱۳۸۳ .